

A kártyavesztéséig kifizetésével kapcsolatos kölcsönügyletről.

Azok a jogászok, akik a szerződést és a szerződés szabadságának lehet öcsekély téren való korlátozását a kapitalisztikus államberendezés és az ezen alapuló magánjog sine qua non-jának tekintik, meglepetéssel olvashatták a kir. Kúriának egy legújabb határozatát, a jóerkölcsökbe ütköző ügyletek elbírálásának terén. A C. V. 5243/1931. sz. ítélet jellegzetes produktuma annak a gyakorlati iránynak, amely elsősorban nem a jogrendszerben gyökerező régi jogszabályok biztos iránytűjére figyelve és ennek óvatos és céltudatos fejlesztése segítségével akarja célját, az igazságot elérni, hanem az erkölcs politika távoli világitótornyait kémelve optikai csalódás áldozatává válik: az igazság megnyugtató réve helyett, a jogbizonytalanság hullámai közé kerül.

Könnyen lehetséges, sőt valószínű is, hogy az ítélet alapjául szolgált gyakorlati esetnek, vannak olyan közelebbi körülményei, amelyek a bírói döntést konkrétan méltányossá tehetik, ámde a bírói gyakorlat keletkezése szempontjából nem ez az aktaszzerű valóság a fontos, hanem az a tényállás, amely a leközölt ítéleti indokolásból alakul ki az olvasó előtt. A bírói gyakorlat ugyanis ezt a sűrített tényállást tekinti formának, ehez hasonlítja az elébekerülő esetet és ehez képest alkalmazza, vagy mellözi az új jogszabályt.

Az indokolásból azt a tényállást kell következtetni, hogy alperes, az előkelő klubtag, felperest, a klub komornyikját több ízben felkérte arra, hogy kártyavesztéseit helyette fizesse ki, aki ennek a felkérésnek eleget tett. Ebből a tényből származik a kereseti követelés. A határozatnak közölt része nem emeli ki, hogy az ú. n. tiltott szerencsejátékról van-e szó, mert csupán nyerészkedő szerencsejátékról beszél, holott lényeges lehet, hogy naturalis obligatióval, vagy negotium nullummal kell-e számolnunk. A következőkben mindenestre akként tesszük kritika tárgyává a határozatot, mintha tiltott játék forogna szóban. Megjegyezzük itt, hogy a játék tiltott voltának ismérvei sem tisztázottak különben jogilag, mert miniszteri rendeletek szerint a kártyaklubokban a leghazárdabb szerencsejáték is játszható bizonyos korlátok és módozatok betartása esetén, hatósági ellenőrzés és védelem mellett.

Az ítélet kritikája kétirányú lehet. Elsősorban a megelőző bírói gyakorlatra tekintettel, a jogi következtetések helyessége szempontjából, másrészt pedig általában, a jog- és erkölcs-politikai kívánalmak szempontjából.

I.

Az ítélet indokolása kölcsönnyújtást állapított meg, felperes által alperes részére, azzal a megbízási ügylettel kapcsolatban, hogy az alperesnek nyújtott kölcsönt az általa közvetlen

tapasztalatból tudott kártyaadósság kifizetésére fordítsa felperes. Megállapítja emellett az ítélet, hogy a megtörtént fizetés folytán felperes a játékos hitelező jogaiba lépett és így a kártyakövetelés eredeti jogi természetén változás nem történvén, a pert, nem a megbízási ügyletre, hanem a játékögyletre vonatkozó szabályok szerint kell elbírálni. Ennek megfelelően a keresetet, mint bírói úton nem érvényesíthető követelésre vonatkozót, kell elutasítani.

Magának az indokolásnak eszmemenetében már bizonyos ellentmondást vélünk felfedezni. Mert, ha itt valóban kölcsönügylet szerepel, mint ahogy a tényállásból is következik, akkor a megbízási ügyletnek nincs jelentősége, mert az nem egyéb, minthogy felperes az alperesnek kölcsön adott összeget constitutum possessorium útján adja birtokba, alperes helyett és ennek megbízásából a nyerőknek fizetvén azt ki. Ha pedig tulajdonképpen kölcsönügylet létesült, akkor nem áll az a tétel, hogy felperes a játékos hitelező jogába lépett volna, mert perbeli követelésének jogcímét közvetlenül a kölcsönügyletből meríti. Így azután már nem helyes az ítélet további következtetése sem: a kártyatartozás jogi természetének változatlan volta. Maga a fizetés olyképp tekintendő, mintha azt a kölcsön és tényleg átvett pénzből maga alperes teljesítette volna a nyerőnek, vagyis ez a fizetés a felperes és a nyerő között semmiféle jogviszonyt létre nem hozott. Nem lehet itt tartozás elvállalása folytán fizetésről és ennek következtében engedményről beszélni, mert itt felperes a játéktól független kölcsönügyletből származó saját jogán és nem a nyerő játékos derivált jogán lép fel.

Azért emeljük ezt ki, mert a kir. Kúriának egy régebbi határozata (C. 1999/1921.) esetleg precedensül volna tekinthető, amennyiben kimondja, hogy aki a tiltott játékból keletkezett adósság kifizetését — a keletkezés körülményeit tudva — elvállalja és tényleg ki is fizeti, az adós elleni követelését bírói úton ki nem kényszerítheti. Annyit megengedünk, hogy e határozat kecségtetően kínálkozik applikálásra a mi esetünkben is. De erről csak úgy lehetne szó, ha az alapjául szolgáló tényállásban a vesztő alperes ott is eleve hozzájárult volna tartozásának átvállalásához és az ezen alapuló fizetéshez. Így talán lehetne analógiára hivatkozni, de ebben az esetben viszont a kölcsönügylet feltételezését kellene teljesen elejteni. A kölcsönügylet fennforgása és a játékos hitelező jogutódlásának megállapítása együtt, fogalmi ellentmondás.

Nézzük a perbeli követelést, ha azt, mint az indokolásban említett kölcsönügyletből származót tekintjük. Ismeretesek a kir. Kúriának azok a határozatai, amelyek bizonyos körülmények között a játékkal kapcsolatos kölcsönügyleteknél is megtagadják felperestől a jogsegélyt. Az idevonatkozó eredeti ál-

láspontról szemben, amely csak közvetlenül a játzó felek között állapította meg az erkölcstelenség kifogását, a későbbi határozatok harmadik személyeknek kölcsön nyújtását is ilyennek tekintették abban az esetben, ha az a játék folytatása céljából adatott. Folytatás alatt a kölcsönvevő saját pénzének elvezetése és a kölcsönvétel közötti időbeli folytatólágosságot értették és az erkölcstelenséget éppen abban látták, hogy a kölcsönnyújtás közvetlenül eszközül szolgál arra az erkölcstelen célra, hogy a veszto játékos könnyelműsége és hazárdsága, a pénzvisszanyerés erőszakolása közben természetesen még labilabb lelkiállapotában, a játék további folyamán kihasználtságok. Tulajdonképpen tehát nem maga a játék céljára való kölcsönzés, hanem úgyszólván a veszto kártyás vélelmezett beszámíthatatlanságának kihasználása az erkölcstelenség. A jelen esetben mind erről nem lehet vita, mert magából a határozatból kétségtelen, hogy nem a játékot megelőző kölcsönnyújtás, hanem a játékot követő kölcsönadás szerepel; a játék nem célja, hanem legfeljebb oka ennek. Ebben távolodik el nagy lépéssel a szóbanforgó ítélet az eddigi joggyakorlattól és megy azon túl is, amit de lege ferenda, a magánjogi törvénytervezet 978. és 979. §§-ban lefektetni akar.

II.

A tulajdonképpen jogi kérdésektől független része a kritikának, ami az ítélettel szemben erkölcsi és jogpolitikai szempontból felmerülhet.

Az a kérdés, hogy egy bizonyos ügylet erkölcstelen-e, nem jogkérdés abban az értelemben, hogy a bíróságok az erkölcstelenség fogalmát constitutive meg nem állapíthatják, hanem csak deklarálhatják azt, amit a mindenkori társadalmi felfogás annak tart. A jogélet minden terén tapasztalható, hogy milyen visszasságokra szolgál okul, ahol tételes törvény kerül szembe az élő társadalom felfogásával, még veszedelmesebb azonban a jogtisztelet és jogbiztonság szempontjából, ha ez a bírói joggyakorlat területén történik.

Ha tisztán az indokolásból kivehető tényállás alapján nézzük az esetet, konstatálnunk kell, hogy önmagában az a cselekmény, hogy valaki tudva kártyaadósság kifizetésére kölcsönt nyújt, a közfelfogás szerint erkölcstelennek nem tekinthető. Mindaddig, amíg a közfelfogás megengedi, vagy eltűri a szerencsejátékot, mindaddig, amíg a tisztességes emberek felfogása megköveteli, hogy a kártyaadós fizessen is, sokszor ethikailag a legmagasabban értékelhető jótétemény, ha valaki kártyaadósság kiifizetésére tudva kölcsönt ad. Néha becsületet, életet ment meg ezzel. Azért, mert ez a kölcsönnyújtás is alkalmas segítség lehet arra, hogy igénybevevője később tovább üzhesse a kártyázást, megtagadható-e a jogsegély? Figyelemmel va-

gyunk arra is, hogy a konkrét esetben bizonyos üzletszerűség mutatkozhatik felperes kölcsönnyujtásaiban. Amde azt állítjuk, hogy az adott körülmények között önmagában ez a körülmény sem alkalmas arra, hogy azt, jogi minősítése szempontjából, erkölcsstelenne tegye. Végre is nem mehet addig a jog, hogy mindazokat az ügyleteket, amelyek közvetve esetleg erkölcsstelennek mondható célokat elősegítenek, kizárja a jogszolgáltatásból. Hová jut a jogbiztonság, ha az ilyen távoli összefüggések érvényesíthető kifogás tárgyát képezhetik? Kétségtelen, hogy a felforgó esetben, talán kivétel nélkül minden ügyvéd beadta volna felperes nevében a keresetet. Szabad-e, hogy a bíróság felfogása az általános és jogászai közvéleménnyel ilyen kardinális ellentétbe kerülhessen.

Módja van a társadalomnak és ennek nyomán a törvényhozásnak arra, hogy a szerencsejátékot — ha úgy tetszik — radikálisan lehetetlenné tegye. Kérdés, hogy helyes és célszerű volna-e a magánéletbe való drasztikus beavatkozás e téren is, de minden esetre jogos és erkölcsös irányú lehetne. Ma azonban, amikor — mint már említettük — egyenesen kormányrendeletek adnak legális színezetet a játéknak, amikor az ú. n. kasszinó-erkölcs a kártyavesztés megfizetését még mindig, a törvénytől is erősebb, társadalmi szankció alatt tartja, nem volna szabad a bírói szokásjognak hasonló precedenseket teremteni. Tudjuk és helyesnek tartjuk, hogy a bírói gyakorlat a kétoldalu erkölcsstelen ügylet esetén általában nem mérlegeli, hogy az erkölcsstelenség kinek terhére jelentkezik súlyosabbnak. A jelen esetben mégis a kölcsönügylet — még üzletszerűségére tekintettel is — legfeljebb csak annyira távoli és közvetett vonatkozásban állhat az erkölcsstelen céllal, hogy az alperes részéről jelentkező immoralitás, feltűnő mértékben, előtérbe kerül. Lehettelen, hogy amíg a klub-tagok között a nyereső fél, a társadalmi szokások nyomása alatt, sőt éppen a felperesi kölcsönnyújtás folytán hozzájut és megtarthatja nyereségét, hogy, amikor alperes éppen a felperesi fizetésnek folytán lovagi és kaszinói becsületének megtartása mellett kerülhet ki a kártya-afférból, a társadalmi helyzeténél fogva kevesebb erkölcsi finomsággal és fogékonysággal bíró és tartozó komornyikot a pervesztés következménye sújtsa.

Jogpolitikai szempontból sem tarthatjuk helyes irányúnak az ítéletet. Quo usque tandem? Ha a jogszabályalkotás tovább halad azon az uton, hogy a szerződés — az adott szó — valami szempontból mindig revízió tárgyát képezheti, ha a régen csak megszorítólag magyarázható ritka kivételből, hova-tovább, általánosító szabály lesz, akkor hamar eljutunk oda, hogy magánügyeinket jól-rosszul talán el fogják közigazgatni, de magánjogainknak érvényesítése, mint határozott jogelvek logikailag szükségszerűen levonandó következménye, megszűnik.

Dr. Böhm Ferenc.